

Komen tot zelfaanvaarding, hoe doe ik dat in het licht van Christus?

door Reitze Siebesma

Als ik denk aan het thema zelfaanvaarding, dan komt bij mij de vraag boven: is er een verschil tussen de manier waarop wij als christenen met zelfaanvaarding omgaan en de wijze waarop mensen die Gods Woord niet erkennen, dat doen? Ik denk van wel. Christelijke zelfaanvaarding is gegrond in de liefde van God en in het kruis. Het is van belang het onderwerp zelfaanvaarding te zien in het licht van Gods Woord, het kan bepalend zijn voor hoe we aankijken tegen en omgaan met homoseksualiteit.

“Durf naar jezelf te kijken!” Als ik een titel zou moeten kiezen boven mijn eigen verhaal, zou dit een goede titel zijn. Ik denk terug aan de tijd – ongeveer twaalf jaar geleden – dat ik erg actief was in gemeentewerk. Het was een periode waarin we veel zegen zagen; de gemeente waarin ik actief was, had een sterke groei doorgemaakt. Toch had ik vaak het idee dat ik niet voldeed, het was niet alleen het gevoel dat ik niet genoeg *deed*, maar vooral dat ik niet genoeg *was*. Soms leek het alsof ik buiten alles stond. Ik duwde dit gevoel ook weer weg met de redenering: “als ik maar hard mijn best doe, is het toch goed”. Achteraf zie ik dat de manier waarop ik mijn identiteit ervoer vooral te maken had met wat ik deed. Zoiets als: “ik ben wat ik ben door wat ik doe”.

Ik was rond mijn zeventiende jaar tot bekering gekomen en vond het toen heel moeilijk om onder ogen te zien dat ik homoseksuele gevoelens had. Ook voor die tijd kwam er soms angst bij mij boven: “ik ben homofiel”, maar ik duwde die angst dan ook weer weg. Toen ik tot geloof kwam, dacht ik: ik heb mijn reddingsboei gevonden, nu zal het binnenkort allemaal voorbij zijn. Maar mijn homoseksuele gevoelens werden eerder sterker dan dat ze afnamen. Ik schaamde me er diep voor. Later ben ik gaan inzien dat mijn schaamte niet alleen met deze gevoelens te maken had, maar dat ik op de een of andere manier een schaamte ervoer om wie ik was. Het is alsof je je schuldig voelt om wie je bent.

In mijn zoektocht naar een oplossing voor mijn problemen – op de een of andere manier hoopte ik dat God het probleem eruit zou halen, weg met de homoseksuele gevoelens en al die andere negatieve gevoelens – liet ik regelmatig voor me bidden. Ik herinner me dat ik eens met me liet bidden. Ik had er veel van verwacht. Op dat moment gebeurde er echter niets. Ik was teleurgesteld. De volgende dag las ik Psalm 139 in mijn stille tijd.

*“Want Gij hebt mijn nieren gevormd,
mij in de schoot van mijn moeder geweven...
Uw ogen zagen mijn vormeloos begin;
in Uw boek waren zij alle opgeschreven,
de dagen die geformeerd zouden worden,
toen nog geen daarvan bestond.”*

(Psalm 139:14,16)

Heel diep van binnen werd iets aangeraakt, het bracht veel emoties teweeg. Het had te maken met het feit dat ik er mag zijn. Het ‘gevoel’ in mij alsof God niet betrokken was bij het begin van mijn bestaan en de eerste zeventien jaren van leven die ik als zo donker heb ervaren, werd aangeraakt door het woord van de levende God. “*Hij zond Zijn woord, Hij genas hen*”, staat er in Psalm 107, en dat was wat ik op dat moment voor een deel ervoer. Probleem was dat ik geen inzicht had in mijn homoseksuele gevoelens. Een paar jaar nadien – ik was moe van het zoeken naar oplossingen – besloot ik dan ook mijn problemen de rug toe te keren en te doen wat goed leek en ook is: God dienen. Ik liep echter mezelf voorbij.

In een latere fase van mijn leven zou ik opnieuw geconfronteerd worden met mijn innerlijk. Het zou het begin zijn van een andere manier van omgaan met mezelf.

Het belang van zelfaanvaarding

Het niet aanvaarden van jezelf kan allerlei vormen aannemen. Het varieert van het niet aanvaarden van bijvoorbeeld een aspect van je lichaam tot een complete afwijzing van jezelf of zelfs zelfhaat. Het begrip 'schaamte' zoals ik dat hierboven noemde, hoort hier ook bij. Romano Guardini, een Rooms-katholiek filosoof-theoloog omschrijft het belang van zelfaanvaarding in zijn essay *The Acceptance of Oneself*:

“De daad van zelfaanvaarding is de wortel van alle dingen. Ik moet het ermee eens zijn de persoon te zijn die ik ben. Ik moet het ermee eens zijn dat ik de eigenschappen heb, die ik heb. Ik moet het ermee eens zijn te leven binnen de beperkingen die mij gesteld zijn... De klarheid en de moed van deze aanvaarding is de grondslag van het hele bestaan.”¹

Markus Hoffmann brengt op een kernachtige manier onder woorden wat de relatie was tussen het zichzelf niet aanvaarden en zijn homoseksualiteit. “Sinds ik denken kon, ongeveer 5 jaar oud, wist ik dat ik mannen ongelooflijk fascinerend vond. Ik heb mij steeds met hen vergeleken, ik heb mij altijd tot hen aangetrokken gevoeld en ik heb mezelf steeds afgewezen en gehaat. En in mijn pubertijd werd dit vergeleken tot een homoseksueel verlangen.”² Dat die relatie er is, verwoordt Martin Hallett vaak als volgt: “De persoon met homoseksuele gevoelens voelt zich aangetrokken tot degene die hij eigenlijk wil zijn of tot degene die hij had kunnen zijn”. In de literatuur komen we ook de vergelijking tegen met kannibalisme. “Kannibalen eten alleen degene op die zij bewonderen, en ze eten hen op om hun karaktereigenschappen te krijgen.”³ Het zijn de eigenschappen bij de ander die de homoseksuele persoon zelf niet heeft of denkt te hebben, die ertoe bijdragen dat hij zo'n sterke honger heeft om een intieme relatie aan te gaan met die ander. Het onderwerp zelfaanvaarding is dus van belang als we een uitweg zoeken uit homoseksualiteit. De ideale man of vrouw die ons leven compleet kan maken, bestaat niet. We mogen zelf de man of vrouw worden zoals God ons bedoeld heeft.

Oorzaken van het niet aanvaarden van jezelf

Hoe komt het dat velen moeite hebben zichzelf te aanvaarden. We kunnen twee oorzaken aanwijzen.

1. *We leven in een gevallen wereld.*

Ook al zijn we opgegroeid in een warm, liefdevol gezin, we maken wel deel uit van een gevallen wereld. Hoe ouders ook hun best doen hun kinderen al het goede mee te geven in de opvoeding, ze zijn onvolmaakt. En ook hun kinderen dragen de gevolgen mee van de zondeval zoals die beschreven wordt in Genesis 3. Leanne Payne verwoordt het als volgt: “We zijn als de autistische baby die, hoe liefdevol zijn moeder ook is, om de een of andere reden beschadigd is en niet in staat is haar liefde te ontvangen; we zijn als het geadopteerde kind dat door het verlies van de natuurlijke ouders zo beschadigd is dat hij niet kan liefhebben en de liefde en de zorg van zijn adoptie-ouders, die zij hem verlangen te geven, niet kan beseffen.”⁴

2. *Onze persoonlijk achtergrond.*

Vanaf misschien wel ons prille begin ontvingen we boodschappen die iets vertellen over onszelf. In sommige gevallen hadden degenen van wie deze boodschappen afkomstig waren ook echt de bedoeling ons die boodschappen door te geven. Vaak gebeurt het echter onbewust of gaat het om interpretaties van het kind. In een disfunctioneel gezin kan een kind allerlei signalen oppikken die niet op een directe wijze worden uitgezonden.

Zelfaanvaarding: bijbelse basis

Tegenover het gegeven dat wij zoveel problemen kunnen ervaren op het gebied van zelfaanvaarding, laat de bijbel zien dat wij waardevol zijn. Christelijke zelfaanvaarding is gegrond in de liefde van God en in het kruis. Deze twee gedachten hebben uiteraard met elkaar te maken; God heeft immers zijn liefde getoond door zijn Zoon te zenden naar deze wereld om verzoening tot stand te brengen. De apostel Johannes zegt in een van zijn brieven:

“Hierin is de liefde, niet dat wij God liefgehad hebben, maar dat Hij ons heeft liefgehad en zijn Zoon gezonden heeft als een verzoening voor onze zonden.” (I Johannes 4:10).

Ik wil toch een onderscheid aangeven. Het feit dat God ons liefheeft, geeft een geweldige basis voor het feit dat we waardevol zijn. Het kruis toont ons dat God niet blij is met onze “oude mens” – Romeinen 8 zegt dat de gezindheid van de oude mens vijandschap tegenover God is – dankzij het kruis worden we een nieuwe mens. Dit heeft alles te maken met het onderwerp zelfaanvaarding. Zelfaanvaarding betekent dus niet dat we wat hoort bij onze oude mens aanvaardbaar vinden. Het brengt ons ertoe vragen te stellen als: hoe ben ik geworden wie ik ben door de macht van de zonde? Wie mag ik zijn in Christus? En: wie mag ik worden?

1. Christelijke zelfaanvaarding is gegrond in de liefde van God.

De bijbel heeft ons veel te vertellen over Gods liefde. Drie gedachten wil ik hier noemen.

a. We zijn geschapen door een persoonlijke liefdevolle God.

In Psalm 139:14 lezen we:

*“Ik loof U, omdat ik gans wonderbaar ben toebereid,
wonderbaar zijn uw werken,
mijn ziel weet dat zeer wel.”*

In feite beschrijft dit vers wat christelijke zelfaanvaarding is. We kunnen als mens op een verkeerde wijze met onszelf omgaan, door gefixeerd te zijn op onszelf, door onszelf centraal te stellen. Dit vers beschrijft een gerichtheid naar boven: “Ik loof U...”. In de gemeente waarvan ik deel uitmaak, zingen we wel eens een kinderlied met de woorden “Ik ben een geschenk van God.” Je kunt dus kijken naar jezelf waarbij er tegelijk sprake is van een gerichtheid op God.

Wat deze Psalm ook laat zien is dat God betrokken is bij het begin van ons leven, Hij schiep ons immers. Volgens het Deïsme is God de “Klokkenmaker” van deze wereld. Toen Hij de schepping tot stand had gebracht, liet God de wereld aan zichzelf over zoals een klokkenmaker een klok opwindt, vanaf dat moment functioneert de klok zelfstandig. De bijbel zegt echter dat God betrokken is bij zijn schepping. We zijn dus niet slechts het product van biologische processen, God Zelf staat aan het begin van ons bestaan.

Sommigen van ons hebben moeite bepaalde lichamelijke kenmerken te aanvaarden; het kan een aanleiding zijn voor gevoelens van minderwaardigheid. De vraag is: hoe ziet God mij?

Durven we in de spiegel te kijken en God te danken voor de persoon die we daar zien?

Ook onze seksualiteit is een scheppingsgegeven, nog zo’n terrein waar je God voor kunt danken. Maar hoe moet dat dan als je homoseksuele gevoelens hebt? Daar kun je toch niet voor danken? Ooit zei iemand tegen mij: het was een stuk gemakkelijker geweest als er niet zoiets bestond als seksualiteit. De persoon ervoer zoveel problemen op dit terrein dat hij tot deze uitspraak kwam. Maar ook al is er sprake van scheefgroei op dit terrein, God schiep ons als seksuele wezens. We mogen Hem danken voor onze seksualiteit. Zeker als we zijn opgegroeid in een taboesfeer rond seksualiteit, helpt het ons op een andere wijze te kijken naar en om te gaan met onze seksualiteit.

b. In de eeuwigheid ging zijn liefde al uit naar ons.

God is zo groot dat het voor ons moeilijk te bevatten is hoe God Zich verhoudt tot het verschijnsel tijd. Maar de bijbel spreekt over de eeuwige liefde van God.

“...Ik heb u liefgehad met eeuwige liefde...” (Jeremia 31:3)

God spreekt hier tot zijn volk Israël, een volk dat vaak liever zijn eigen wegen koos. Bij het woord 'eeuwig' kunnen we denken aan "altijd in de verleden tijd" en "altijd in de toekomstige tijd". Deze tekst spreekt over liefde met een dimensie waar je duizelig van wordt.

"In liefde heeft Hij ons tevoren ertoe bestemd als zonen van Hem te worden aangenomen door Jezus Christus..." (Efeziërs 1:5)

In het voorgaande vers spreekt Paulus erover dat God ons in Christus vóór de grondlegging van de wereld uitverkoren heeft. Voordat God met zijn schepping begon, had Hij ons al op het oog.

c. God laat zijn liefde zien in Christus; Hij stierf voor ons.

"God echter bewijst zijn liefde jegens ons, doordat Christus, toen wij nog zondaren waren, voor ons gestorven is." (Romeinen 5:8)

En een van de meest bekende teksten uit de bijbel zegt:

"Want also lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een ieder die in Hem gelooft, niet verloren ga, maar eeuwig leven hebbe." (Johannes 3:16)

Zelfaanvaarding heeft te maken met het aanvaarden van het feit: ik ben geliefd door de Vader, ik ben het waard om geliefd te worden.

We lopen het gevaar dit slechts verstandelijk te aanvaarden. Maar die liefde mogen we ontvangen in ons hart. Mijn aandeel hierin is dat ik vaak een keuze moet maken om God te vertrouwen; dit is voor mij een leerproces. En vaak op momenten dat ik het niet verwacht, laat God zijn liefde ook merken.

2. Christelijke zelfaanvaarding is gegrond in het kruis.

a. Het kruis is Gods antwoord op onze zonden en gebrokenheid.

In II Korinthiërs 5:21 lezen we:

"Hem, die geen zonde gekend heeft, heeft Hij voor ons tot zonde gemaakt, opdat wij zouden worden gerechtigheid Gods in Hem."

Op Golgotha vond een soort ruil plaats. Al onze zonde en gebrokenheid werden op Jezus gelegd. En wij ontvangen zijn gerechtigheid. Als onze zonden op Hem zijn gelegd, waar zijn onze zonden dan? God ziet ons aan in Christus, we mogen als rechtvaardig voor Hem komen. We kunnen onze zonde en gebrokenheid niet zelf wegnemen, aan het kruis droeg Jezus deze weg, zijn gerechtigheid kun je slechts ontvangen als een geschenk.

b. Door het kruis ontvangen we een nieuwe identiteit.

Als we de gerechtigheid van Christus ontvangen, betekent dit een nieuwe positie voor God. Dit houdt niet slechts in dat God ons in Christus aanziet, maar er in de praktijk wezenlijk iets verandert in onze manier van leven. We mogen gaan leven vanuit die gerechtigheid die we door geloof ontvingen. Christus komt in ons wonen. In Hem zijn we een nieuwe schepping geworden (II Korinthiërs 5:17). Dit heeft alles te maken met 'identiteit'. *"Met Christus ben ik gekruisigd, en toch leef ik, (dat is), niet meer mijn ik, maar Christus leeft in mij..."* (Galaten 2:20).

Dat we met Christus gekruisigd zijn betekent niet het einde van onze persoonlijkheid.

Christus wil in het centrum van ons bestaan zijn, vanuit dit centrum mogen we leven. Het kruis brengt dus een scheiding tussen onze oude en nieuwe mens.

Zelfaanvaarding en homoseksuele gevoelens

In het verleden vond ik het moeilijk mezelf te aanvaarden, voor een deel had dat te maken met het feit dat ik homoseksuele gevoelens had. Het is het tegenovergestelde wat veel mensen in onze tijd doen: zij aanvaarden hun homoseksuele gevoelens als (een deel van) hun identiteit. Ze definiëren zichzelf als homoseksueel. Het is de vraag of christenen met

homoseksuele gevoelens zichzelf op deze wijze moeten definiëren. Door dit te doen gaan ze voorbij aan het feit dat homoseksualiteit te maken heeft met gebrokenheid, die gebrokenheid mogen we bij het kruis brengen. Leven vanuit het kruis betekent leven vanuit een nieuwe identiteit.

Hoe in de praktijk de relatie is tussen zelfaanvaarding en omgaan met homoseksuele gevoelens, heb ik verwoord in een achttal stellingen.

1. Ik mag er zijn, inclusief mijn gevoelens.

Ik mag er zijn! Hier zal iedereen het mee eens zijn. Maar ook inclusief mijn homoseksuele gevoelens? Nergens leert de bijbel dat wij, omdat we een nieuwe schepping zijn, totaal vernieuwd zijn. We dragen onze gebrokenheid met ons mee. Bij onze bekering komen we bij het kruis zoals we zijn, met alle ballast die we met ons meedragen. Maar dit is ook iets wat we dagelijks mogen doen. We mogen komen bij Christus zoals we zijn. Hij aanvaardt ons helemaal.

2. Ik mag mijn homoseksuele gevoelens een plaats geven.

Een uitspraak die gemakkelijk verkeerd geïnterpreteerd kan worden. We kunnen onze homoseksuele gevoelens koesteren, eraan toegeven door te fantaseren over een romantische of seksuele relatie. Dat is niet wat ik bedoel.

Soms hoor je trieste verhalen over christenen die jarenlang een goede bekendheid genoten – misschien waren ze actief in christelijk werk – en plotseling kiezen ze dan voor een andere weg: ze gaan samenwonen met een vriend(in). De vraag die bij mij bovenkomt is: hebben deze christenen geleerd hun homoseksuele gevoelens een plaats te geven?

We kunnen onze gevoelens verdringen of wegduwen. Vervolgens gaan we in ontkenning leven. Gevoelens moet je niet opsluiten, vroeg of laat komen ze toch weer boven. Het is als iemand die opgesloten zit in een kamer, hij zal van alles proberen om te ontsnappen, als het niet via de deur is, dan via het raam.

Toen bij mij eenmaal de deksel van de ketel af was, kreeg ik een grote behoefte om te gaan praten over tal van zaken waar ik jarenlang over gezwegen had. Mijn homoseksuele gevoelens waren onderdeel van een levensverhaal. We hebben een veilige plek nodig om ons verhaal te vertellen. Het helpt ons alles een plaats te geven. Als je je gevoelens een plaats geeft, kun je ermee leren omgaan en ontsnap je aan het dwangmatige karakter ervan.

3. Mijn homoseksuele gevoelens staan niet op zichzelf, maar zijn onderdeel van een heel pakket.

Deze stelling heeft te maken met de vraag: wat zijn homoseksuele gevoelens eigenlijk? Welke factoren dragen bij aan de ontwikkeling van homoseksuele gevoelens?

Homoseksuele gevoelens kunnen iets over jezelf vertellen. Voorvechters van homorechten benadrukken vaak dat homoseksualiteit aangeboren is. Een nogal simplistische voorstelling van zaken; de werkelijkheid is veel complexer. Tal van factoren kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van homoseksualiteit. Ieder mens heeft een uniek verhaal. Door deze factoren te ontkennen gaat men voorbij aan de nood en gebrokenheid die ten grondslag ligt aan homoseksualiteit. Maar ook door alleen maar te vechten tegen deze gevoelens of ze te verdringen, zul je nooit de lessen leren die je juist verder helpen op je weg met God.

4. Ik mag mezelf zien als een unieke persoon met een uniek verhaal; ik ben waardevol.

In de bijbel lezen we tal van levensverhalen, mensen zoals wij die te kampen hadden met zonde, pijn, teleurstelling, gebrokenheid. Het bijzondere is dat God met deze mensen een weg ging. Neem bijvoorbeeld David. Wat heeft deze man veel meegemaakt! In de Psalmen die hij geschreven heeft vinden we een weerslag van zijn ervaringen, zijn moeite en strijd, maar ook hoe Gods genade en trouw door alles heen zijn anker is. Zijn unieke verhaal heeft waarde, zelfs in de 21ste eeuw ontvangen mensen bemoediging dankzij zijn ervaringen. Ook ons verhaal heeft waarde. Ook al is dat een verhaal van pijn en teleurstelling, maar het mag ook het verhaal zijn van Gods liefde en trouw. Het heeft waarde voor God. En het kan waarde hebben voor andere mensen.

In 2002 was het thema van de Exodusconferentie: "Good _ob e different" ("Het is goed om anders te zijn"). We zijn uniek. We zijn ook zo verschillend. We hoeven niet te worden zoals anderen zijn. Ik moet er niet aan denken om een machotype te worden. Ik blijf een gevoelige man. Het gaat er vooral om dat ik word zoals Christus mij bedoeld heeft.

5. Ik mag ontvangen wat God mij wil geven: vergeving, bevestiging en innerlijke genezing.
Gods antwoord op onze zonde is vergeving. God geeft het om niet, we hebben het niet verdiend, we kunnen het niet verdienen, het is genade. We moeten leren die vergeving ook te ontvangen. We kunnen onszelf blijven veroordelen voor de dingen die we verkeerd hebben gedaan. Soms komen we daardoor in een vicieuze cirkel terecht van vallen, onszelf veroordelen en opnieuw in zonde vallen.

Johannes spreekt in zijn eerste brief over wandelen in het licht (I Johannes 1:5-10). Als we willen loskomen uit homoseksualiteit moeten we de moed hebben om onze verborgen zonden te delen met iemand. Het kan nodig zijn aan een oudere christen verantwoording af te leggen als we worstelen met seksuele zonden. Jacobus zegt:

"Belijdt ... elkander uw zonden en bidt voor elkaar, opdat gij genezing ontvangt." (Jacobus 5:16)

Hoewel het in deze context gaat over ziekte en genezing bevat dit vers een algemeen principe dat een heilzame werking kan hebben op degene die het in praktijk brengt. We mogen ook bevestiging ontvangen. God weet wie wij ten diepste zijn. Leanne Payne verwoordt het als volgt: " In de Tegenwoordigheid van God de Meester-Bevestiger komt het echte ik tevoorschijn dat één is met Christus. Hij ziet zijn Zoon in mij. Hij roept ons tevoorschijn."⁵

In de bijbel komen we op enkele plaatsen de gedachte tegen dat God mensen bij naam roept. Onze naam is iets dat bij ons hoort. Het feit dat God je roept, laat iets zien van het unieke in jezelf en het unieke van de relatie die jij mag hebben met God.

Verder wil God ons innerlijk herstellen. Als we bij God komen zoals we zijn, wil Hij ons genezing schenken door zijn Woord. *"Hij zond zijn woord, Hij genas hen..."* (Psalm 107:20)

6. Ik mag leven vanuit mijn nieuwe identiteit.

We moeten wel onderkennen dat er in ons leven sprake is van homoseksuele gevoelens. Maar deze gevoelens hoeven niet het uitgangspunt te zijn van waaruit we leven. Ze zijn een stukje van ons. Als we Christus in ons leven hebben toegelaten en Hij in ons hart woont, dan is Hij Degene vanuit Wie we mogen leven. Romeinen 6 vertelt dat we geen slaven van de zonde meer zijn. We hoeven de zonde niet meer te gehoorzamen. Dat betekent dat we niet zozeer moeten *vechten*, maar dat we moeten leren *kiezen* om geen gehoor te geven aan de 'lokroep' van de oude mens.

7. Mijn homoseksuele gevoelens mag ik beschouwen als een uitdaging om te groeien.

Als homoseksuele gevoelens een deel zijn van ons levensverhaal en ze ons iets vertellen over wie we zijn, dan kunnen we deze gevoelens beschouwen als een uitdaging om te groeien. Bovendien is het een algemeen principe dat dezelfde dingen die ons bij God vandaan kunnen houden, er juist ook voor kunnen zorgen dat we onze toevlucht zoeken bij Hem.

Moeten we onze homoseksuele gevoelens aanvaarden of moeten we juist streven naar verandering? Aanvaarding en verandering gaan hand in hand. Het is niet zo dat je ó streeft naar aanvaarding van jezelf óf streeft naar verandering. Als het goed is, is hier sprake van balans. In het vorige nummer van *BinnensteBuiten* bespreekt Medinger deze balans in zijn artikel *"Zo ben ik nu eenmaal"*.⁶ Bijbelse zelfaanvaarding legt juist een basis waardoor groei mogelijk wordt. Veel christenen getuigen van diepgaande veranderingen nadat ze leerden zichzelf te aanvaarden.

8. Ik mag worden zoals God mij bedoeld heeft.

God heeft ons bestemd tot gelijkvormigheid aan het beeld van zijn Zoon, zegt Paulus in Romeinen 8:28. God wil dat we op Jezus gaan lijken. Het gaat hier om een levenslang

proces dat pas helemaal af is nadat we onze levensreis voltooid hebben. Ondertussen kunnen we moedeloos worden als we teveel naar onszelf kijken. Of we raken ontgoocheld als we er achter komen dat het proces, waar we ons in bevinden, zo lang duurt. Gods Woord belooft ons echter dat Hij die in ons een goed werk is begonnen, dit zal voortzetten tot de dag van Christus Jezus. (Filippenzen 1:6)

¹ Geciteerd door Leanne Payne in *Herstel van identiteit door genezend gebed*, blz. 32-33.

² *BinnensteBuiten*, september 2003, blz. 8.

³ Leanne Payne, *Het gebroken beeld*, blz. 42.

⁴ Leanne Payne, *Herstel van identiteit*, blz. 48.

⁵ *Idem*, blz. 52.

⁶ *BinnensteBuiten*, dec. 2003, blz. ...